

Надія Хорунжак, Лідія Гуцайлюк

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Визначено особливості й проблеми бюджетних установ, їх вплив на побудову КІС і шляхи вирішення.

Бюджетна система України сьогодні, виступаючи як сукупність економічних взаємовідносин з приводу розподілу й перерозподілу бюджетних коштів за галузями економіки та бюджетними програмами, одночасно виступає у ролі глобальної комп'ютерної інформаційної системи. Головне завдання цієї системи полягає у забезпеченні ефективності діяльності установ, організацій та закладів, які фінансуються з бюджету, що одночасно виступає основою раціонального використання бюджетних коштів.

Бюджетні установи й організації, виступаючи однією з найважливіших структурних складових бюджетної системи, одночасно займають і найбільшу частку у видатковій частині бюджету. Враховуючи це, дослідження питань і проблем інформаційних систем, в основу яких покладені задачі їх оптимізації з метою забезпечення зростання ефективності використання бюджетних коштів є достатньо актуальними.

Над проблемами розвитку і впровадження інформаційних систем в бюджетних установах працювали такі вчені-економісти як Адамик О.В., Бутинець Ф.Ф., Джога Р.Т., Лучко М.Р., Свірко С.В., Хорунжак Н.М., Шахрайчук Т.В. та інші. Однак і на сьогодні функціонування й

впровадження комп'ютерних інформаційних систем бюджетних установ характеризуються наявністю ряду проблем не лише економічного, а й інформаційного характеру.

Однією зі складових глобальної комп'ютерної системи в бюджетній сфері є автоматизована система бухгалтерського обліку. Оскільки саме вона виступає основою формування інформаційного забезпечення діяльності та характеризується наявністю великих масивів різної інформації, то це, в свою чергу, вимагає широкого застосування досягнень технічного прогресу в галузі створення інформаційних автоматизованих систем [1,3 та ін.].

До бюджетних установ відносяться організації й установи, діяльність яких повністю або частково фінансується за рахунок коштів бюджету (державного чи місцевого). До них, зокрема, відносяться установи охорони здоров'я, культури та мистецтва, фізичної культури і спорту, навчальні заклади, а також інші установи, що створюються для задоволення соціально-економічних, освітніх, культурно-освітніх та інших потреб населення. Згідно зі с. 1 Бюджетного кодексу бюджетна установа - орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевих бюджетів. Бюджетні установи є неприбутковими [1].

Виходячи з даного означення забезпечення діяльності бюджетних установ вимагає відповідних передумов організації їх інформаційних систем.

Основними загальними вимогами, які повинні бути забезпечені у випадку впровадження автоматизованої інформаційної системи повинні бути: якнайповніша реалізація управлінським запитів у відповідні терміни та з відповідними якісними параметрами; застосування найбільш ефективних технологій збору, реєстрації, передачі, зберігання, обробки і подання інформації; надійний захист інформації від несанкціонованого доступу; надійність та висока адаптивність комп'ютерних мереж.

Згідно з оцінками науковців і практиків найбільш пристосованою до сучасних умов та зручною у користуванні є діалогово-автоматизована форма бухгалтерського обліку. Автоматизація бухгалтерського обліку з допомогою використання даної форми забезпечує не фрагментарну, а комплексну обробку всієї облікової інформації, дозволяє більш раціонально використовувати робочий час фахівців, звільняючи їх від технічної (розрахункової) роботи і надаючи можливість займатися творчою, інтелектуально-інноваційною працею. Однією з найважливіших вимог, яка ставиться сьогодні до комп'ютерних інформаційних систем виступає єдність інформаційної, котра забезпечується за рахунок одноразового введення інформації. Проте інтеграція обробки даних первинного обліку і адаптація програмного забезпечення до потреб користувачів досягається шляхом застосування різних комп'ютерних програм. Саме така форма ведення обліку сьогодні необхідна в бюджетних установах. Адже це дозволить підвищити оперативність управління бюджетними ресурсами, посилити контроль за їх цільовим використанням. Окрім цього, комп'ютеризація ведення бухгалтерського обліку в бюджетних установах є важливою передумовою створення єдиної інформаційної бази Державне казначейство - бюджетні установи. Вона зможе забезпечити ефективне управління ресурсами бюджетів як головними розпорядниками, так і розпорядниками нижчих рівнів.

Облік з допомогою найбільш таких найбільш широко застосовуваних конфігурацій бухгалтерських програм як, наприклад, "Парус" та "1С: Підприємство" умовно можна поділити на два етапи.

Перший етап – це планування. Для цього в конфігурації передбачені два документи "Введення кошторису доходів і видатків" і "Коригування кошторису доходів і видатків". Документи з планування ("Введення кошторису доходів і видатків") вводяться на початку року по кожному джерелу фінансування щомісячно. Друковану форму кошторису доходів і видатків за рік можна одержати, використовуючи однойменний звіт у меню "Звіти". Якщо в поточному році відбуваються зміни і коригування в кошторисі, то їх можна ввести за допомогою документу "Коригування кошторису доходів і видатків". Слід зауважити, що такі зміни можуть здійснюватися лише за погодженням з вищестоящою організацією, яка затвердила кошторис.

Документи першого етапу формують проводки за рахунком "Касові видатки по кошторису по економічній класифікації". Аналітичний облік ведеться по кодах економічної класифікації витрат і джерел фінансування.

Другий етап - виконання кошторису. Сюди відносять надходження фінансування й облік касових витрат. Даний етап цілком контролюється з допомогою казначейської системи.

Слід зазначити, що розглядувана конфігурація передбачає функціональну можливість здійснення контролю за наявністю коштів по КЕКВ за допомогою звіту "Оборотно-сальдова відомість" (що викликається з меню "Звіти"). Крім того для формування квартальної і місячної форми 7 ("Звіт по дебіторській і кредиторській заборгованості" у конфігурації введений ще один спеціальний позабалансовий рахунок КЗ "Заборгованість по кодах економічної класифікації". Проводки по цьому рахунку формуються будь-яким документом, по якому проводяться взаєморозрахунки зі сторонніми організаціями, співробітниками і зовнішніми підрозділами [3, с. 166].

Таким чином, автоматизована система обліку для бюджетних установ передбачає як функціональну можливість формування документу "Введення кошторису доходів і видатків" та формування документації з обліку усіх ділянок (починаючи з обліку грошових коштів, основних засобів і т.д. і закінчуючи формуванням звітності).

Позитивним аспектом програмного забезпечення цього класу є можливість здійснення коригувань не лише у формах внутрішньої звітності, а й стосовно головного планового документа бюджетних установ – кошторису доходів і видатків. При введенні коригувань, за допомогою кнопок “Попередній місяць” і “Наступний місяць” вибирається період, за який робляться зміни даних кошторису. Табличну частину, як свідчить опис конфігурації, рекомендується заповнювати автоматично за допомогою кнопки “Заповнити”. При цьому, система автоматично заповнює всі елементи з довідника “Економічна класифікація витрат”. Після заповнення, табличну частину можна відредагувати і залишити тільки ті рядки, в які необхідно внести зміни. При проведенні документ формує проводки на позабалансових рахунках. Дата проводок визначається датою початку періоду, вибраного в реквізиті “Період”. На друк виводиться однойменна форма документа.

Описаний порядок обліку та формування звітності по доходах і видатках характерний для конфігурації “1С: Підприємство”, однак кожна бюджетна установа, обираючи програмне забезпечення для автоматизації обліку повинна враховувати специфічні можливості програм. Іншим варіантом вибору може стати програма “Парус”, яка також адаптована для обліку в бюджетних установах.

Характеристики цієї конфігурації враховують об’єкти і завдання бухгалтерського обліку бюджетних установ, містять спеціальні відповідні довідники, які враховують специфіку обліку, характерну для бюджетних установ та інші умови. Тобто дана програма призначена саме для тих юридичних осіб, які отримують фінансування з бюджету для забезпечення своєї діяльності.

Послідовність впровадження та ведення обліку в програмі є наступною: - налагодження параметрів Плану рахунків;

- формування словників (будь-яке сховище інформації, що не є обліковим регістром, в якому зберігаються дані не за конкретними документами, господарськими операціями, товарами, залишками або оборотами);

- формування довідників і шаблонів (типової кореспонденції і т.п.);

- налагодження системи документального забезпечення (вибір необхідних первинних і зведених документів) і ін.

Загалом характерним для даної конфігурації є те, що при здійсненні обліку господарських операцій виділяються два основні етапи роботи:

- реєстрація господарської операції;

- формування звітів за господарськими операціями.

Обліковим періодом, що передбачений програмним забезпеченням є календарний місяць, адже для бюджетних установ і організацій існує вимога щодо складання (відповідно до встановленого переліку) місячної звітності. Передуює складанню звітності проведення наступних видів підготовчих робіт:

- формування відомостей взаєморозрахунків з дебіторами та кредиторами;

- переоцінка валютних активів і пасивів на кінець періоду;

- підготовка звітної документації за минулий обліковий період;

- перенесення залишків рахунків у відповідні регістри на початок наступного облікового періоду.

Щодо останнього виду робіт слід зауважити, що при закритті облікового періоду в програмі передбачається можливість автоматичного перенесення на початок наступного місяця залишків трьох видів: залишків засобів на рахунках, залишків за рахунками матеріальних цінностей і залишків дебіторської та кредиторської заборгованості [2].

Важливою позитивною характеристикою програми є те, що при перенесенні залишків вона порівнює їх за активними та пасивними рахунками (відповідно до принципу подвійного запису). У випадку виявлення розбіжностей видаються попереджувальні повідомлення про те, що в оборотній відомості відображені не всі суми по оборотах, або допущені інші помилки протягом чи на початок місяця. У таких випадках пропонується переформити операції та оборотні відомості по тих рахунках щодо яких допущені помилки.

Слід зауважити, що нові явища та процеси, які відбуваються в економічному житті бюджетних установ вимагають внесення коректив у існуюче програмне забезпечення, адже класичне визначення переліку видів діяльності цих установ та підхід до окреслення мети їхньої діяльності в умовах ринку кардинально змінилися. Бюджетні установи активно включилися у ринкові процеси, а тому почали розвивати, отримавши відповідні нормативно-правові підстави діяльність, пов’язану з наданням платних послуг.

Така діяльність включена у функціональні можливості програмного забезпечення лише у частині обліку коштів спеціального фонду. Проте абсолютно не має розширення для здійснення процесу калькулювання та встановлення ціни на платні послуги. Вказані напрями як об’єкти автоматизації вимагають розробки додаткових довідкових даних, зокрема довідника “Склад статей витрат”, “Контрагенти по платних послугах” та програмування алгоритму вирішення облікової задачі з калькулювання. Доповнення програмного забезпечення за вказаними параметрами значно розширить можливості комп’ютерних інформаційних систем бюджетних установ, забезпечить обґрунтування цін та можливість отримання оперативної інформації про стан розрахунків за надані платні послуги.

Розвиток і удосконалення комп’ютерних інформаційних систем в бюджетних установах дозволяють спростити обліковий процес, підвищити оперативність отримання необхідних для управління даних і, тим самим, сприяють раціональному використанню бюджетних ресурсів.

Література

1. Бюджетний кодекс України: закон, засади, коментар / За редакцією О.В. Турчинова і Ц.Г. Огня. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – 320 с. 2. Бутинець Ф.Ф., Остапчук Т.П., Остап'юк Н.А., Сисюк С.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: Навчальний посібник. – 2-е вид., доп. і перероб.- Житомир: ПП "Рута", 2006. – 472 с. 3. Лучко М.Р., Хорунжак Н.М. Організація інформаційних систем і технологій обліку в бюджетних установах. – Тернопіль: Видавць Стародубець, 2003. – 177 с.

Nadija Khorunzhak, Lidiya Gutsaylyuk

**PROBLEMS AND FEATURES OF FORMING OF THE AUTOMATED INFORMATIVE SYSTEMS
OF BUDGETARY ESTABLISHMENTS**

Features and problems of budgetary establishments are certain, their influence on the construction of SCYTHES and ways of decision.

УДК 657